

спільної організації н.-д., наук.-бібліогр. та наук.-метод. роботи, незалежно від підпорядкованості в масштабах міста, району, області, АР Крим, д-ви в цілому, а також окр. галузей нар. г-ва.

В Україні діють б-ки та системи бібліотек, що відрізняються своїм цільовим призначенням: публічні — для дорослих, юнацтва, дітей; наукові і спеціальні, спеціалізовані — заг. користування, а також для осіб з фіз. вадами; б-ки навч. закладів та наук. установ; універсальні, багатогалузеві і галузеві та ін. За значенням і функціями створюються б-ки: всеукраїнські, АР Крим, обласні, центральні районні і міські центр. бібліотечних систем, а також окр. районні, міські та сільські. Віднесення бібліотек до зазначених категорій здійснюється відповідними органами М-ва культури і мистецтв України, АР Крим, місц. органами влади.

Особливе місце займає *Національна бібліотека України* імені В. І. Вернадського — гол. всеукр. б-ка, яка є культурним, докум.-комунікативним і н.-д. центром, що забезпечує у взаємодії з нац. спеціалізованими та ін. б-ками максимально повне формування, зберігання та загальнодоступність докум.-інформ. ресурсів. Такий самий статус має і *Національна парламентська бібліотека України*. Законом про б-ки і бібліот. справу передбачено, що статус національних спеціалізованих бібліотек надає КМ України за пропозицією засновника та М-ва культури і мистецтв України.

Центр. органом держ. викон. влади, що здійснює заг. метод. керівництво б-ками і координує їхню роботу, є М-во культури і мистецтв України. М-ва, держ. к-ти, відомства, ін. держ. органи та організації здійснюють керівництво підпорядкованими їм б-ками. Законом визначено порядок створення, реєстрації, реорганізації та ліквідації бібліотек, комплектування і використання бібліот. фондів (книг, документів, рукописів, аудіовіз. матеріалів, ін. носіїв інформації). Фонди бібліотек становлять *Державний бібліотечний фонд України*. Особливо цінні, рідкісні видання та колекції включаються до *Державного реєстру національного культурного надбання України*. Особи, які заповділяють шкоду бібліотечному фонду, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством. Б-ки в порядку, передбаченому їхніми статутами чи положеннями, мають право визначати зміст, напрям і конкретні форми своєї діяльності, здійснювати співробітництво з б-ками зарубіж. країн.

До бібліот. системи належать і спеціаліз. б-ки юрид. л-ри. Серед них — б-ки *Національної*

юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, *Інституту держави і права* імені В. М. Корещького НАН України, *Української правничої фундації* та ін.

В. І. Акуленко.

БІБЛІЯ [лат. *biblia* — книга, з грец. βιβλία — книги, від βιβλος (βύβλος) — папірус, за назвою міста Бібл, звідки привозили папірус] — старод. пам'ятка писемності, зібрання давніх текстів, канонізованих у межах іудаїзму та християнства; *Святе Письмо* цих релігій. Складається з двох частин: *Старого Завіту*, визнаного в обох релігіях, та суто християнського *Нового Завіту*.

За традиц. уявленнями, Завіт — це угода, союз між *Богом* та людьми: Старий Завіт укладений Богом з одним народом (євреями), а Новий — через *Ісуса Христа* — Всевишній уклад з усім людством. Старий Завіт складається з пам'яток давньоєвр. л-ри 12–2 ст. до н. е. (окр. фрагменти сягають 14 ст. до н. е.), написаних давньоєвр. та почасти арамейською мовами. За іудаїст. традицією, поділяється на три структурні цикли: Тора (П'ятикнижжя *Мойсея*), Пророки (ряд давніх хронік і творів євр. пророків 8–4 ст. до н. е.), Писання (тексти ліричного, морально-повч. та реліг.-філос. змісту). Христ. традиція, також виокремлюючи П'ятикнижжя Мойсея, виділяє у Старому Завіті ще цикли істор., пророцьких та повчальних книг. Низка творів, написаних чи відредагованих у євр. діаспорі протягом 3–1 ст. до н. е., за жанром та спрямуванням наближених до традиц. євр. «писань», не була визнана ортодокс. священництвом у Палестині. Проте перший переклад Старого Завіту грец. мовою, виконаний, за переказом, в Александрії 70 єрусалимськими перекладачами (звідси і назва перекладу — Септуагінта) у 3 ст. до н. е., включає і ці твори. Версія Септуагінти була засвоєна православною і (з деякими корективами) католическими церквами, але відкинута (з 16 ст.) протестантами, які повернулися до ортодокс. («палестинського») канону Старого Завіту. Звідси неоднакове сприйняття Старого Завіту різними христ. течіями: 50 книг у православних, 45 — у католиків, 39 — у протестантів.

З приводу структури Нового Завіту в більшості християн немає розбіжностей. Туди входять 27 книг, написаних у 1–2 ст. н. е. гебраїзованим грец. діалектом «койне». Це — 4 Євангелія («добрі звістки» про вчення та спасительну місію Христа), істор. книга Діянь Святих Апостолів, 21 апостольське Послання (епістол. твори теол. і морально-дидакт. змісту, що належать або приписуються апостолам Павлу, Петру, Якову, Іоанну та Юді) й апокаліптичного Одрокнення Івана

Богослова. Перші три Євангелія (за Матвієм, Марком, Лукою) через спільність матеріалу визначаються як «синоптичні» (від грец. *συνοπτικός* — «спільний огляд»). Останнє, за Іваном Богословом, є підкреслено теологічним, подає зразки ранньохрист. містики. Перші слов'ян. переклади Б. здійснили просвітителі Кирило і Мефодій (9 ст.). 1499 було вперше зібрано повну слов'ян. Б. (Геннадіївський список). У 1517–19 побачила світ «Біблія Руска» білорус. просвітителя Юрія Франциска Скорини; 1556–61 виконане *Пересопницьке Євангеліє*; 1581 видрукувана Острозька Б. Серед пізніших укр. перекладів — Новий Завіт П. Куліша та І. Пулюя (1880); повна Біблія П. Куліша, І. Пулюя та І. Нечуя-Левицького (1903). У 1921–40 повний переклад здійснив І. Огієнко; 1963 вийшов переклад І. Хоменка.

Б. містить сакралізовану історію світу та людства, наголошує на їхній залежності від волі Бога-Творця. Основою людського життя, як індивідуального, так і народного, за Б., є правдиве боговшанування та богопоклоніння. Під цим кутом зору Б. подає історію розвитку форм релігійності — від зовнішніх, обрядових до внутрішніх, вмотивованих реліг. почуттям та вірою. Кульмінац. подія бібл. історії — діяння на землі Ісуса Христа як *Месії*, насамперед його спокутна жертва, що, за христ. ученням, є для усього людства шляхом до спасіння.

Б. як одна з найвизначніших збірок сакральних текстів вирізняється надзвичайним жанровим і тем. розмаїттям. Окрім міфол. викладів, істор. оповідей, реліг. публіцистики, філос.-мораліст. творів, лірич. поезії, зраз-

ків реліг. містики, Б. наповнена текстами, в яких відображений кількатисячолітній розвиток правничої ідеології. Засадничі поняття Б. — Завіт (угода), Закон, Заповіт (як нормат. кодекс), Суд, відплата та ін., маючи теол. зміст, формувалися, однак, під впливом реального розвитку нормат. (у т. ч. юридичної) регуляції багатоманітних відносин у давньому сусп.-ві. Крім того, поряд із законодавством реліг.-обряд. характеру (про особливості боговшанування, жертвоприношення та свят. облаштування святилищ, реліг. обов'язки священників і віруючих) бібл. книги містять юрид. настанови цілковито світ. змісту. Система цих настанов досить розвинена та структурована і базується, очевидно, на проголошеному ще в перших книгах Старого Завіту (підтвердженому в Новому) розрізненні Божого та «людського» закону. Останній у Б. містить елементи державного (принципи царської влади, громадянство, організація війська, судочинства), кримінального (злочини проти держави, моралі, особи, проти власності), цивільного (сім'я і шлюб, трудові та економічні відносини) права. Спостерігається істор. еволюція *звичаєвого права* у формах як прецедентних, так і кодифікованих юрид. систем. Бібл. правові норми, зберігаючи первісність у Старому Завіті, у Новому зазнали цілком помітного впливу рим. системи права. Поліфункціональність бібл. текстів зумовила не лише їх безпосереднє використання у богослужб. та богосл. практиці іуд. та христ.

Острозька Біблія. 1581. Титульна сторінка.

Біблія. Київ. 1779.

Біблія. Почаїв. 1798.

релігій. Б. вплинула також на розвиток л-ри, образотворчого мист-ва, філософської думки. Це стосується і церковного та світського права, правничої ідеології та правової культури. Напр., ідея Божого закону як джерела права ініціювала еволюцію ідеї «природних прав» людини, а біблійний «Завіт з Богом» став одним із джерел теорії «супільного договору». Нині Б. в цілому або її окр. книги перекладено майже всіма сучасними писемними мовами. За статистикою, вона є найпоширенішою книгою у світі.

С. І. Годовищенко.

«БІБЛІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ» — найдавніші корол. *хартії*, *парлам. акти, петиції, біллі, декларації, ордонанси, ремонстрації* та деякі ін. документи 13—19 ст., які вважаються формально чинними частинами неписаної конституції Великобританії. Згодом доповнювалися найновішими конст. актами і статутами 20 ст., конст. звичаями, суд. рішеннями, що мають силу прецедентів, тощо.

До гол. старовинних актів належать *Велика хартія вольностей 1215*, *Хабас корпус акт 1679* та *Білл про права 1689*. Значним внеском в англ. і світ. теорію та практику конституціоналізму стали документи 17 ст. Це Петиція про права 1628, яка спрямовувалася на захист вольностей і привілеїв не лише кошиш. феод. станів англ. суп-ва, а й «городян та інших вільних людей королівства», тобто молодій буржуазії, особливо щодо правового регулювання податків і зборів, недоторканості особи, приват. власності на землю, успадкування, військ. повинностей, судочинства, обмеження кари та свавілля «за законами воєнного часу». Гол. ідеями Петиції «Про коріння і гілки» 1640 були припинення зловживань найвищих духовних осіб, церк. судів, ліквідація єпископату, розширення прав протестантів (відхилена палатою лордів). Парламентські акти 1611 мали на меті врегулювати діяльність парламенту так, аби перерви в роботі законод. органу ніколи не перевищували 3 років. Акт про регулювання діяльності Таємної ради 1641 скасував гол. судові знаряддя боротьби з феод.-абсолютист. ладом та англіканською церквою — зірково палату, суд герцогства Ланкастерського, раду півночі в Уельсі, а також обмежив непомірну компетенцію самої корол. Таємної ради, вилучивши з її юрисдикції чимало справ на користь звичайних судів. Акт від 5.VII 1641 назавжди ліквідував суд «високої комісії», який розглядав справи не лише про стосунки світ. і церк. влади, а й про жебраків, невірність чоловіків та їх жорстоке поводження з дру-

жинами, запроваджував цензуру тощо. *Велика ремонстрація 1641* містила вимоги негайного припинення сваволі католиків, єзуїтів та ін. «папістів», усунення надвисоких податків і зборів, неухильного дотримання судом канцлера, судом скарбниці, палатою феод. зборів меж наданої їм юрисдикції, принципів «загального права», скасування суду графа-маршала та багатьох ін. суд. органів, що з'явилися усупереч закону. Вимагалось також обмежити надзвичайно широку компетенцію судів архidiaконів, єпископських консисторій, архієпископів, де грубо порушувалися права і свободи громадян (відхилена палатою лордів). Акт від 13.II 1642 забороняв духов. особам здійснювати світську юрисдикцію чи світські повноваження (діяв до 1661). Акт про самозречення 1646 позбавляв депутатів військ. і цив. посад (виняток було зроблено для О. Кромвелля). 1649 були прийняті Акти про скасування палати лордів, проголошення Англії республікою і вільною д-вою, управління якою здійснюватиметься верх. владою. Конституційні акти про форму управління (1653) встановлювали форму держ. устрою Англії, Шотландії, Ірландії та їхніх володінь, посаду «лорда-протектора вільної держави» та його компетенцію як охоронця свободи, чисельність і повноваження парламенту, регламент його роботи та правила виборів до представн. органу (активне виборче право надавалося власникам майна у 200 фунтів стерлінгів і вище чол. статі; пасивне — «чесним, богобоязливим, доброї поведінки і віком від 21 року»; позбавлялися виб. прав назавжди учасники ірл. повстання та католики і тимчасово — ті, хто воював проти парламенту, починаючи з 1641), визначали законод. процедуру, порядок формування ради при лорді-протекторі, чисельність війська і правила податкових зборів на його утримання. Важливими документами були: Ордонанс 1654 про об'єднання Англії і Шотландії в одну д-ву, Акт 1656 про скасування палати феодальних зборів; Акт 1660 про ліквідацію залишків феодалізму та встановлення акцизу; Постанова палати громад 1660 про спосіб правління Англ. королівством, яка відновлювала палату лордів і корол. владу; Акт 1673 про обов'язкову присягу держ. службовців; Постанова палати громад 1679 про відновлення права підданих Англії звертатися з петиціями до короля і розцінення перешкод у реалізації такого права як зраду вольностей гр-н і спробу повалення «стародавньої законної конституції Англійського королівства» (термін «конституція» у розумінні Осн. закону д-ви досить часто вжи-